

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 13.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази за време бављења позорнице дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГУСТАВО САЛВИНИ У „ХАМЛЕТУ“ И „ОТЕЛУ“.

(Свршетак).

Салвини је много бољи био у „Отелу“ него у „Хамлету“. Занимљиво је било пратити његову игру у „Отелу“, јер се ту тачно држао схваћања и приказивања свога оца, који је особито „Отелом“ пронео славу свога имена целим светом.

Познато је, да се Салвинијев „Отело“ битно разликује од Росијевог. Росијев „Отело“ прави је афрички црнац, кога је талијанско васпитање угладило и припитомило, али само на површини, под којом као да је само успавана дивља нарав и силна страст, која пробија свом елементарном силом, чим је дирнеш у живац.

Росијев је „Отело“ велико дете врелог екватора, до зла Бога осетљив у љубави, а грозан у страсти. За разлику од Салвинија вредно је споменути на „волуптуозни“ „Andiamo“, кад поведе Дездемону на Кипру у брачну ложницу, према готово нечујном, блаженом и нежном позиву Салвинијевог.

Кад Јаго Росија, као „Отела“, подстиче на љубомору, он савлађује себе пред њим, а гњеву свом даје одушке, кад мисли, да га Јаго не види. Салвини је ту одмах нембран, узбуђен и почне се трзати пред Јагом. Росијев сав бесан, пробада Дездемону очима својим као ножевима после испита, а Салвини сав је сатрвен од болног очаја и тешког унутрашњег гњева.

Салвинијев „Отело“ већ је по спољашности својој нешто ново. Није то црнац афрички, већ смеђи Сарацен или Мавританац, те се тиме удаљава од песника, који говори о „грудима црним као пакао“; али та промена само је у прилог разумевању, јер се тако лакше може схватити, како је могла Дездемона заволетти углађеног и финог Мавританца, него ли припитомљеног црнца Росијевог; а уз то је тиме омогућена богата мимика лица, којом и највише утиче на нас Салвинијев „Отело“.

Салвинијев „Отело“ у опреци према Росијеву, неврастеничан је човек. Мавританац с финим осећајем, којег срце одмах реагира с потенцираним афектом на спољне повреде.

Као таквом криво му пристаје она једноставна финоћа и племенито достојанство у првом и другом чину, са свима могућим дискретним покретима.

Како се само јуначки понесе пред напратним Брабанцијем, а како просто, без реторског накита уверљиво и невинно казује већу, како је очарао Дездемону и љубав јој задобио својим причањем о својим јуначким делима.

Како само с удивљењем мотри Дездемону, па кад она изјави, да би с њим пошла на војну, понос и љубав своју пекажује речитом мимиком.

Знаменито је место, кад пола у страху ускликне на саркастичну примедбу Брабанцијевог о невери Дездемониној: „Моју главу за њезину верност!“

Ту је дирнут најосетљивији живац срца његова.

У трећем чину је Салвини велик. Својом живом, ванредно гнком и зорном мимиком на лицу свом и покретима, као помоћу нових зрака професора Рентгена, ствара он пред очима гледалаца фотографију душе Отелове, у коју капље кап по кап љубоморан отров из клеветничких уста Јагових.

Занимљивија је очигледна градација у Салвинијевој игри: с почетка као да не мари, што му Јаго казује, али на брзо у његовим очима севне муња, прислушкује, па узбуђен сумњом, устане и моли Јага, да говори јасније. Каква обилатост психичких промена и живих покрета!

Свака даља реч Јагова нож је за рањено му срце. Његово поносно чело застру тмасти облаци, из очју севају муње, а из уста про-

сина громове, кад га страст савлада. Па онда се опет мало примири и недогледна га туга сломи. Сијне му на један мах писао: „Ако је све то лаж?“ — па обори клеветника и у мало што га не угуши.

У том призору, па кад дозна, да је Дездемона невинна, па се укочи, од превелика бола занемп, у очајној тузи својој клоне духом и телом и скрха се на под, страшним болом. Салвини је ту дубоко потресао гледаоце.

У последњем чину Салвини не истиче реализам приликом даљења Дездемоне као Росп, већ на особити начин удешава самоубиство:

пререже си врат и гласно стењући, да те све гроза хвата, пада на под, а застор се спушта.

Тако се свршава трагедија без икакве речи.

Било је и у „Отелу“ много траженога ефекта и намерне декламације, али с друге стране било је и јединства у карактеру и много психологије и доследности у интерпретисању.

Да је то самоникла творевина његова духа, оригинала, а не верно чување традиције очеве, копија, ми бисмо Густава Салвинија могли прибројати у уметнике првога реда. Ал' и као копија ванредно је занимљива уметничка му појава.

X.

И И С Т И Ч И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Златан мајдан“, комедија из јавног живота, у 3 чина, написао Дон Томас Родрихујес Руби, са шпанског превео Хајм Давичо. Приказан дне 4. јануара о. г.)

Драмска продукција више мање свугде опада, не само квантитативно већ много више квалитивно. Французи то искрено и отворено признају, да њиховим већ несталим великанима на пољу драмске појезије нема довољно достојних заменика. Ако се и појави од времена до времена какав сјајнији таленат, да напише један успешни комад, све је то недостатно и премало према жељи публике, која хоће увек нешто ново и добро. Најпосле, једно од својства лепоте јест и новост, како право вели Каргер: „Свако лепо је уједно оригинално“, — сад била та оригиналност по концепцији садржине, била по композицији облика. Још пре неколико година изјавио је Растињак, стални сарадник недељне кронике у француском листу „L' Illustration“: „Доста нам је већ Ибзена и Толстоја, дајте нам већ једном нешто француско, већ смо жељни видети на позорници Францускиње, чисте француске крви и Француза по срци и души.“ Много је лакше таково што зажелити, него ли испунити. Ко би мислио, да ће уза све декламације о реванши доћи до тога, да се на француским позорницама, као примерице у Паризу, приказују чисто немачки комади Судерманови, Хауптманови и Фулдини. Мора да је већ дошло до густа, кад се посиже за немачким драмским комаћем. И

тако посижу боме позоришне управе на целом свету за комадима из страних књижевности, само да изнесу на позорницу што ново и ваљано. То дакако, није добар знак за драмску појезију у народном смислу. Чини се, да је у опште од свију несничких облика најтеже национализирати драму, те да она понајвише призадржи космополитски значај. Мало имаде чисто и специфично модерних националних драма, нарочито комедија. Афекти крепости, мане и недостатци људи и живота, што се у драми и комедији обрађују, више су мање и темељним својим пртама космополитски. Зато ништа није природније него међународна позајмица драмског комаћа код разних народа. Тешко би се могло доказати, да имаде на свету и једна модерна драма или комедија, у којој неби било нешто опште занимљиво за све људе разних народа.

Преко Француза почела се Европа занимати за шпањолску драмску продукцију. Људи до скоро увидеше, да нарочито тамо од новијег времена, када шпањолски писци почеше увиђати, да мешавином романтизма, како је још у тридесетим годинама владао у шпањолској драматици, нема успеха на позорници, пак се дадоше опет на класичну форму, уселив је и дотерав према реалистичком духу времена; шпањолска драмска књижевност показује толико свежине, изворности и занимљивости, те је управо вредно, да се спет упозна са шпањолским драмским комадима. Ечегареј је већ давни љубимац Француза и знанац Немаца. Његова прва двадесет и

три комада нашла су толико признања на страним позорницама, као и у Шпанији. Свет још никако не може разумети, како је могуће, да најновија његова драма „Вера, надежда и љубав“ није стекла у Паризу толиког тријумфа, као пређашњи његови комади.

Од шпанских драмских модерних класика истакао се понајвише Manuel Breton de los Herres, (год. 1800—1873). Од његових ученика понајбољи је Томас Родрихујес Руби.

Тома Родрихујес Руби зове се и писац комада „Златан мајдан“, што га је српски књижевник Хајм Давичо са шпанског оригинала превео на српски језик, те је у Београду постигао највећи успех. И наша позоришна управа је јако добро учинила, што нам је дала прилике, да се упознамо с тим у истину врло занимљивим комадом и на нашој позорници. Истина, ту се ради о чисто шпанским приликама, карактерима и типовима извесног времена, али ко ће порећи, да онакова штреберства, каква се ту жигосу неумољивом и недољивом сатиром, има на претек и другде, и да нас премноге управо сјајном сатиром ту извесене слике и ситуације не подсећају на прилике у најближем нам суседству, и, зашто да се бојимо и устежемо признати: и код нас на дому? Штреберство је рак рана, што трује крв савременом друштву, где врлина само зато не долази до цене и положаја, што јој на путу стоји те ју потискује сплетка, подлост, поквареност и штреберство. Није ли тек недавно један од најузвишенијих државника открио ту рану, што и у земљи, у којој живимо, врши ону улогу, што су је вршили први у телу тиранскога Суле?

Ево у кратко садржаја томе комаду:

Златан мајдан је једна Шпанија, где се људи отимају за министарске столице, те кад их једном постигну, не дају власт из руке, како би могли што дуђе вући личне користи и посисати крви из тела отаџбине, којој су на челу. Не долазе они до својих места заслугом ни вредношћу, већ сутицајем прилика, подвалом, рекламом и сличним средствима штреберства. Спољашњи сјај и достојанство, којим се свету приказују, крије низ крупних грехова из њихове прошлости.

Млади адвокат Јасинто (г. Спасић) улази у траг таковој тајни министра рата, ђенерала грофа Алмадраве (г. Добриновић) и његове жене

Фаии (г-ђа Вујићка), те је то његовој бистрој глави кључ за остварење основе, да министра учини својим робом, како би најпре њега довео на чело министарству, па преко њега дошао и сам у прилику, да засведочи велики свој таленат и да помогне својим пријатељима, сиромасима, као што је и сам, инжињеру Арениосу дел Кантону (г. Васиљевић), медицинару Линајелу (г. Поповић), песнику Пласиду (г. Тодосић) и официру Валентину Малдонадо (г. Марковић), што су ради сиромаштва и ради недостатка протекције принуђени да страдају без посла и привреде, да дођу најпре до редакције разних новина, што праве рекламу за грофа Алмадраву, а после и до министарских столица, најпре под министром председником Алмадравом а после под његовим антагонистом.

Јасинто је увидео, да сам таленат не помаже, већ да треба онакова кључа, којим се штреберу отварају свака врата, да нешто постигне, пак зато по смишљеној основи ухвати у намештену замку грофа Алмадраву и постигне и он и његови пријатељи, што је хтео. Мењају се министри према његовим основама, као што се мења месец течајем свог годишњег пута. Он на берзи купује папире у прави час, те узима у кућу удову Марту (г-ђа Тодосићка) код које су он и његови пријатељи у време невоље и нерада налазили у њеној малој гостионици прибежишта и хране, а за жену узима Мартино подсевојче, девојку Кариду (г-ђа Бакаловићка), незакониту кћер грофа Алмадраве, — тај кључ, кога је само из далека показао Алмадрави, али је њиме отворно врата среће себи и својим пријатељима. Постигнув, што је хтео, повукао се у zgodни час са позорнице јавности и политике, како би увек уживао глас човека, који би још и више могао, да је дуље био на власти.

Ова у кратко извесена језгра садржине „Златног мајдана“ испреплетена је са врло zgodним призорима, изјавама, реченицама и епизодама, што све zgodно захваћају и помичу радњу, те врше управо одличним начином задаћу „Satiricae castigationis morum et perversitatis“, чиме се овај комад може уврстити међу најбоље савремене комаде те врсте.

Од почетка до краја радња је жива, логична, јединствена, а морал се сам по себи намеће и надаје.

Уземо ли још у обзир управо извршену игру наших глумаца, можемо рећи, да се већ дуго нисмо тако лепо забавили и разонодили

Ј. Хр.

Издаје управа срп. нар. позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

18. Представа. У ДУЊЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. У претплати 10.

У Новоме Саду, у среду 24. јан. (5. феб.) 1896:

З Е Ц.

Шала у 3 чина, од И. И. Мјасницкога, превео с руског Милован Ђ. Глишић. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Александар Васиљевић Спјешнев, адвокат — — — — Добриновић.	Целагија Ивановна Рогошкњица, њена тетка — — — — Ј. Добриновићка.
Олга Сергијева, његова жена С. Бакаловићка.	Андреја Андрејевић Насосов, трговац — — — — Васиљевић.
Мара, њихово дете — — — — М. Козловићева.	Лињков, писар адвокатов — Стефановић.
Варвара Андријева Мшурнина Овјегина — — — — Д. Ружичка.	Пфајфер, доктор — — — — Бакаловић.
Љубица, њена кћи — — — — М. Марковићка.	Васиљева, дадиља код адвоката Д. Туцаковићка.
Јевђеније Лавовић Краснопољски, професор — — — — Спасић.	Глаша, слушкиња Спјешњева З. Буршићева.
Тајана Григоријева Кашкина, млада удовица — — — — Ј. Весићева.	Агађушка } слушкиње код — Љ. Душановићка.
	Аксијушка } Рогошкњице — Д. Весићева.

У суботу 27. јануара (8. фебруара) први пут: „НИЈОБА“. Енглеска комедија у 3 чина, написао Хари и Е. А. Полтн.

Свпратки збор 70. пешачке пуковнице свпрате ове комаде: 1. Увод у оперу: „Танкред“, од Росинија. — 2. „Die Rast am Franz-Josefs-Berge“. Фантазија, од Розенкранца. — 3. „Mein Herz gehört nur Dir allein.“ Песма, од Гунода.

Улазице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, и од 3—5 сахата после подне у позоришту и после на каси.

Почетак тачно у 7, свршетак у 9¹/₂ сахата.